

Monumentnummer*: 516485

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82741/62

Woonplaats* Leeuwarden
Gemeente* Leeuwarden
Provincie* Fryslân

Locatiennaam Leeuwarden
Locatieomschrijving Binnenstad

Kadastrale gemeente* Leeuwarden
Sectie* A
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 2581

Omschrijving**

Inleiding

KANTOORPAND MET AANGEBOUWDE CONCIËGEWONING gebouwd voor de Algemeene Friesche Levensverzekering Maatschappij in 1895-1896 door H. Kramer in Neo-Hollandse Renaissancestijl aan de Eewal op de hoek van de Huygensstraat. Het is het eerste als kantoor gebouwde pand in Leeuwarden. Op deze plek stond het Huygenshuis, waarvan de overwelfde kelders, die mogelijk uit het laatste kwart van de zestiende eeuw stammen, in het nieuwe pand werden opgenomen. In 1914 vertrok de Algemeene Friesche naar het Burmaniahuis en werd het pand in gebruik genomen door de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij, die het tegelfries tussen de hoofdbouwlagen liet aanpassen. Het oorspronkelijke tegelfries was geleverd door Jan van Hulst uit Harlingen, het nieuwe van de Onderlinge in 1915 door Joost 't Hooft & Labouchère, ofwel de Porceleyne Fles uit Delft. Het monumentale hek werd, evenals het hekwerk voor het bovenlicht van de ingang, geleverd door kunstsmid Jan Kroes uit Leeuwarden. Het beeldhouwwerk werd geleverd door het atelier Van den Bossche & Crevels te Amsterdam. In de jaren '30 werd het interieur verbouwd en na de Tweede Wereldoorlog nogmaals, waarbij o.a. verlaagde plafonds werden aangebracht, waarachter zich echter nog in enkele vertrekken de oude plafonds bevinden. Ook de aangebouwde conciërgewoning werd aan de eisen des tijds aangepast, eveneens met behoud van enkele oorspronkelijke bouwonderdelen. In 1987 werd het kantoor uitwendig gerestaureerd. Sinds 1995 is het pand in bezit van de Stichting Beter Wonen in Leeuwarden en staat het leeg.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

EXTERIEUR: De gevel aan de Eewal heeft zes traveeën: de middelste vier zijn even breed, de rechter is iets breder en licht risaliserend, de linker (ingangstravee) is nog iets breder en eveneens risaliserend. Er zijn twee bouwlagen op een souterrain en een afgeknotte schildkap. Het souterrain is bekleed met natuurstenen rusticablokken en bevat in iedere travee een klein liggend venster en een deur naar de kelder. De hardstenen stoep is afgezet met een smeedijzeren hek met florale motieven, vervaardigd door de Firma Kroes. Boven de rustica bevindt zich metselwerk in lichtbruine mangaansteen, dat verlevendigd is door natuurstenen diamantkoppen. De ingangstravee heeft een dubbele deur, gelegen in een diep portiek, dat via enkele treden bereikbaar is. Het bovenlicht is voorzien van rijk smeedwerk, evenens van Kroes. De eerste bouwlaag rust op een stenen dorpellijst. De vensters worden omgeven door zware natuurstenen spekblokken en neggen. De rechtgesloten vensters hebben verdiepte boogtrommels, beneden segmentbogig en op de verdieping rondbogig en gevuld met rolwerk. Het fries tussen en eerste en tweede bouwlaag bevat een tegeltableau met de naam van de tweede eigenaar, de Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij, benevens het jaar van oprichting en het jaar van vestiging en zandstenen portretmedaillons Johan de Wit, Chistiaan Huygens, J.H. van Swinderen en R. Lobatto. Op de tweede bouwlaag worden de vensters verbonden door een onder- en bovendorpelband, de laatste gedragen door gevleugelde engelenkopjes. De kroonlijst heeft met siermetselwerk gevulde vakken, die van elkaar gescheiden worden door consoles. De uiterste traveeën hebben trapgevels met natuurstenen bekleding en een overhoeks geplaatste pinakel, die rust op een leeuwenkop en bekroond wordt door een pelikaan. Bij de overgang van levensverzekeraar naar schadeverzekeraar bleef de iconografie van de eerste dus gehandhaafd. De met leien beklede, afgeknotte schildkap heeft vier dakkapellen met heksenhoeden.

De gevel aan de Huygensstraat is geknikt. De eerste travee sluit in uitmontering aan op de voorgevel, zowel in rijkdom als vormtaal. Boven de rusticaplint heeft de eerste bouwlaag een centraal geplaatst venster en links daarvan een smaller. Op de tweede bouwlaag wordt een centraal geplaatst venster geflankeerd door twee smallere blinde vensters. De trapgevel wordt gedragen door pilasters, die ter hoogte van het middenkalf ontspringen op consoles, die voorzien zijn van maskerkoppen. Deze topgevel draagt op de pinakel een schilddragende leeuw. De tweede travee is iets eenvoudiger van uitmontering (o.a. geen beeldhouwwerk). Slechts een bouwlaag telt de aansluitende conciërgewoning. De diepliggende ingang is voorzien van een miniatuurtrapgeveltje, dat iets uitgebouwd is en rust op consoles. Ook dit bouwgedeelte heeft een afgeknotte schildkap, belegd met leien in maasdekking. Een aansluitende muur, afgerond naar de Speelmansstraat verbergt de keuken van de conciërgewoning, die een plat dak heeft. De achtergevels vertonen een sterk vereenvoudigde variant van de voorgevel.

INTERIEUR: De van het Huygenshuis gespaarde kelder heeft vijf troggewelven, die van elkaar gescheiden worden door lage aan weerszijden afgeschuinde gordelbogen en een vloer van Friese geeltjes. Meijer dateert de kelder in het laatst van de vijftiende eeuw of rond 1500, te oordelen naar het steenformaat en het overwelvingstype. In de rechtertravee bleef een jongere, gemetselde regenbak bewaard, waarvan de hoeken versterkt zijn met platen rode bremer zandsteen. In de volgende travee bevindt zich een gootsteen met een gemetselde onderbouw met een zwart-natuurstenen bak met een geprofileerde rand. In dezelfde travee is voorts een gedeelte van het muurwerk betegeld. In de meest linkse travee ligt een iets verhoogde plavuizenvloer. Bij de nieuwbouw werd de kelder naar achteren uitgebreid. Dit gedeelte heeft een tegelvloer en troggewelfjes tussen ijzeren balken. Authentieke trap naar de hoofdverdieping. De eerste bouwlaag is diverse malen verbouwd, waarbij de oorspronkelijke indeling der vertrekken werd verstoord. Bewaard bleven o.a. de dubbele ingang deur met in de vestibule een draaideur. In de v.m. gang bleven twee gebrandschilderde glas-in-loodramen bewaard met de wapens van Leeuwarden en Friesland. Achter de verlaagde plafonds bleven enkele stucplafonds bewaard. Authentieke bordestrap naar de verdieping met rijkbewerkte trappaal, leuning en hekwerk. Gestucte plafonds en lijstwerk

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aan de wanden.

Op de verdieping bleven o.a. bewaard rijk bewerkte dubbele deuren naar de vergaderzalen, oorspronkelijke vensteromlijstingen en weelderige, waarschijnlijk beschilderde stucplafonds, thans aan het gezicht onttrokken door systeemplafonds. Op een tussenverdieping bevindt zich een archiefruimte met originele inrichting (houten rekken langs alle wanden) en een brandwerende deur. De zolderverdieping is geheel in originele toestand.

De conciërgewoning is inwendig gemoderniseerd, alleen in de hal bleven originele gedeelten bewaard in de omgeving van de ingang o.a. deuren en bovenlicht met glas-in-lood.

Waardering

Kantoorgebouw met aangebouwde conciërgewoning van algemeen architectuurhistorisch, bedrijfshistorisch en cultuurhistorisch belang:

- vanwege de zorgvuldig uitgewerkte Neo-Hollandse Renaissance architectuur met vele details;
- vanwege de bewaarde interieuronderdelen, waaronder de hoogst interessante, geheel overwelfde kelder, deuren, vensters, stucwerk aan wanden en plafonds;
- vanwege het iconografische programma van de gevels, betrekking hebbend op het verzekeringswezen;
- vanwege de plaats in de gevelrij van de Eewal;
- als belangrijk werk in het oeuvre van Hendrik Kramer;
- als eerste als zodanig gebouwd kantoorpand in Leeuwarden.

Hoofdcategorie

Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen
Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Handel en kantoor
Dienstwoning(K)

Functie

Verzekeringskantoor
Conciërgewoning